

<http://doi.org/10.5281/zenodo.345328>

УДК 1(001.18: 378)

Ціннісні структури як підстава соціального пізнання та визначення якості вищої освіти

Романенко О. Я., кандидат філософських наук, перший проректор Київський
інститут бізнесу і технологій

Підставою здійснення соціального пізнання загалом і соціального передбачення зокрема, виступають цінності. Цінності є складовими структур соціальної релевантності, зокрема складовими ціннісних структур, характерних для різних соціальних утворень. Передбачення процесів у сфері вищої освіти та її якості має базувати на вивченні цінностей університетської спільноти. Феноменологічна соціологія пропонує ретельно розроблену концепцію структур соціальної релевантності. Шюц розглядає теорію системи релевантності як частину теорії вибіркової активності розуму. Він розрізняє тематичну, інтерпретативну та мотиваційну релевантності, кожна з яких, як ми доводимо, має ціннісне значення. Соціальне передбачення потребує свого не епістемологічного, але праксеологічного розв'язання. Вибір бажаного здійснюється індивідом у якості вибору із заданого, перед-даного, в рамках соціальної системи релевантності. Передбачення у сфері вищої освіти загалом і передбачення її якості зокрема якнайкраще відповідає характеристикам «кінцевої області значень» Шюца. Академічні цінності мають виростати з повсякденного досвіду учасників університетської спільноти – лише у такому разі вони здобувають шанси на втілення у майбутньому.

Ключові слова: цінності, релевантність, структури релевантності, університетська спільнота, академічні цінності.

Одним з важливих методологічних і теоретичних припущень, на якому базуватиметься наше дослідження, є припущення, що підставою здійснення соціального пізнання загалом і соціального передбачення зокрема, виступають цінності – однак не у їхній суб'єктивній інтерпретації як надання переваг (яке є надто мінливим для того, щоби бути надійною основою для пізнання і передбачення), але як складові структур соціальної релевантності, а на цій основі – складові ціннісних структур, характерних для різних соціальних утворень. Зокрема, мова тут може йти і про передбачення процесів у сфері вищої освіти, передусім, щодо її передбачуваної якості.

При цьому сама тема ціннісних структур вже перетиналася у історії філософських досліджень з темою соціального пізнання. Такий перетин можна зустріти у Макса Вебера, який говорить про цінності як «панівний інтерес епохи» [4, с. 52] та у Макса Шелера, який досліджував ієрархію цінностей як мотиватор поведінки індивіда [10]. Обидві традиції достатньою мірою досліджені науковцями: наприклад, аналіз ціннісної концепції Вебера у її стосунку до проблеми наукового пізнання презентує робота П.П.Гайденко [5, с. 493-520], а дослідженню феноменології цінностей Шелера присвячено достатньо спеціальних робіт, а також надана соціально-філософська її оцінка [3, с. 219]. Обидві теорії цінностей також були докладно проаналізовані Гансом Йоасом у його праці «Виникнення цінностей» [14]. Ризики застосування тієї чи іншої концепції цінностей як базової для теорії пізнання проаналізував Карл Шмітт у своїй «Тиранії цінностей». Втім, недоліком, який різною мірою, однак властивий обома згаданим дослідникам виступає методологічний індивідуалізм у обох авторів. Хоча сам Шелер критикує Вебера за «номіналізм» у теорії пізнання [10, с. 268], однак його позиція морального суб'єкта також індивідуалістична – абсолютний у своїй апріорності світ цінностей за Шелером людина як персона імплікує до практики життя одноосібно – з усією повнотою персональної відповідальності.

З іншого боку, у руслі феноменологічної традиції, а саме у її соціально спрямованій галузі – так званій феноменологічній соціології – знаходимо ретельно розроблену концепцію структур соціальної релевантності, у якій присутня важлива для нас ідея опертя особистості у її судженнях на смислові структури, які релевантні соціальним спільнотам, а не індивідам чи суспільству в цілому. Це праці Альфреда Шюца, Пітера Бергера та Томаса Лукмана та деяких інших авторів. Водночас, у них практично повністю відсутня ціннісна проблематика. Смислові структури тут розглядаються у двох напрямках: представленість у соціальній взаємодії чистих феноменів як необхідних

інваріантів та випадковість сполучення цих феноменів у структурах життєсвіту. Релевантність якраз і постає тим компромісом між цими двома крайнощами необхідності та випадковості – а саме як відносна не випадковість певних смислових утворень, тобто відносна у сенсі релевантності щодо стійких форм взаємодії. Але оскільки сама така взаємодія постає як похідна навіть від цих релевантних смислових структур, тому їхня не випадковість у сенсі релевантності є доволі умовною і необхідною переважно порівняно з іншими релевантностями – у сенсі необхідної відмінності від них. Втім, виявлення стійких соціальних структур релевантності (нехай навіть у їхньому смисловому вимірі) у соціальному досвіді вже є половиною справи у з'ясуванні ціннісних структур цієї релевантності.

Таким чином, нашим завданням буде спробувати виявити можливості використати концепцію структур соціальної релевантності для осмислення ціннісних релевантностей. Тим самим соціальна база для соціального передбачення (тобто зумовленість соціальних передбачень тим, хто і за яких умов їх здійснює) буде з'ясована нами завдяки використанню опосередковуючої ланки – систем цінностей. Ці системи, отже, мають виконувати два завдання: з одного боку, соціального структурування суспільства, а з іншого – змістового визначення соціального передбачення.

Для ХХ століття характерним був перехід від вивчення абстрактного епістемологічного суб'єкта до дослідження поведінки індивіда в конкретній ситуації. Відбувається зміщення фокусу з когнітивних структур на формування системи досвіду та його використання на практиці. За визначенням Н. Бердяєва, досвід постає як саме життя в усій його повноті [2, с. 149].

Між індивідом і оточуючим його культурно-природним світом відбувається безперервна низка невимірно великої кількості різноманітних взаємодій. Все те, що якимось впливає на індивіда і якимось чином бере участь в його життєдіяльності, і буде утворювати його сукупний досвід. Ч.С. Пірс [8]

виокремлював дві великі області повного досвіду: (а) те, що примушує і обмежує нас ззовні; (б) наші зусилля, спрямовані на зміни зовнішнього оточення в потрібному напрямі. При цьому досвід здобувається на всіх рівнях життя особистості: тілесно-соматичному, афективному, емоційному, ментально-сенсорному та інтелектуальному. На кожному рівні повторювані і регулярні процеси взаємодіють і набувають індивідуальної специфічності. Тому кожний індивід має свій особистісний досвід. І все ж в ньому існують і загальнозначущі компоненти, що виражають єдині умови життя людей. Досвід осягнення зовнішньої реальності і самого себе будується на взаємозв'язку сенсорної чуттєвості та інтелекту. Для А. Шюца, в першу чергу, як взаємозв'язок запасу наявного знання, системи релевантності та власної біографічної ситуації [11-13]. Соціальна феноменологія, на думку Шюца, постає у якості філософії людини, яка живе у своєму життєсвіті, і яка може пояснити його науково.

В. Молчанов зазначає, що «філософія не є особливим духовним досвідом, поряд з релігійним, естетичним і моральним досвідом. Філософія – це дослідження досвіду свідомості, досвіду, із якого виростають всі види духовного досвіду, в якому вкорінені всі можливості духовного. Це дослідження стає можливим завдяки самому досвіду свідомості, в сутності якого вже включена можливість рефлексії. Філософія перетворює цю можливість на дійсність і досліджує пограничну реальність – досвід свідомості, реальність, яка радикально відрізняється від реальності несвідомості – реальності предметного світу» [7, с. 53]. Для Шюца взаємодія людини зі світом прояснюється через метод її пізнання світу. Його теорія систем релевантності спрямована прояснити зв'язок свідомості та буття, найбільшої уваги мислитель приділяє місцю людини у світі, соціумі та бутті. А теорію системи релевантності розглядає як частину теорії вибіркової активності розуму.

Одним із важливих зауважень Шюца [11] з приводу теорії вибіркової активності розуму є також визначення повсякденності у значенні універсальної

сміслової області значень, до якої людина повертається з різних «кінцевих областей значень», а також як такої, в якій перебування людини є найтривалішим, з характерно високим рівнем напруженості свідомості, пов'язаним з увагою до життя. І в цьому повсякденному світі свідомість людини здійснює вибірково діяльність найбільше і більш стихійно, несвідомо, спираючись на індивідуальний досвід. Теорія вибіркової активності розуму побудована на поясненні осаду різноманітного досвіду, що формується в різних «кінцевих областях значень». При чому пусковий механізм вибіркової діяльності свідомості може виступати як в якості внутрішнього, свідомого, так і як нав'язаний, несвідомий, випадковий. Важливою характеристикою теорії вибіркової активності розуму є, на думку Шюца, принцип (тобто знання у формі теоретичної настанови дослідження) єдності свідомості, що означає, на противагу плюралістичній моделі соціальної реальності У. Джемса, взаємозв'язок кінцевих областей, «провінцій» значень в єдності свідомості, в одночасності, з якою до різних смислових областей значень залучаються різні рівні особистості [6]. Отже, можемо зробити наш власний висновок, і цінності також мають врешті-решт узгоджуватись у кожній особистості у єдину систему, а точніше – єдину ієрархічну структуру. Отже, робимо свій висновок з теорії Шюца, цінності об'єднуються у ціннісні структури щонайменше як смислова єдність.

Важливим елементом теорії вибіркової активності розуму також є визначення домінуючого інтересу суб'єкта у якості механізму, що забезпечує постійне переструктурування системи наявного знання, зрушення системи релевантності тощо. Домінуючий інтерес, говорить Шюц, виявляється у формі проектування, тобто прогнозування майбутньої поведінки активністю фантазії. Більше того, проектування постає саме як фантазування, яке мотивується передбачуваною наступною інтенцією здійснення проекту. При цьому, в проекті передбачається не майбутня дія, а майбутній акт, тобто результат дії або дій,

який прогнозується буденною свідомістю в здійсненому майбутньому часі. Тому завданням проектування суб'єкта є реконструкція окремих кроків, які *вже приведуть* до здійснення цього майбутнього акту.

Варто додати від себе, що Шюц, аналізуючи процеси свідомості, фіксує події, які відбуваються у свідомості суб'єкта, однак недостатньо уваги приділяє тому, як вони там виникають – а саме, яким чином вони залежать від світу інтерсуб'єктивного. Адже життєсвіт людини – на думку М.І.Бойченка – це не її персональний життєсвіт, а життєсвіт тієї комунікативної спільноти, яку у цей момент представляє людина: «при зверненні до індивідів отримаємо структури емпіричної свідомості особистостей як уривки життєсвітів, неминуче сумнівні, недостатньо підтвержені смислові структури, тоді як при зверненні до комунікативних спільнот отримаємо структури соціальної взаємодії як основу для сталих смислових структур цілісних життєсвітів» [3, с. 33-34].

Важливе значення для ціннісного розуміння тих смислових структур релевантності, які досліджував Шюц, ціннісного розуміння життєсвіту мають дослідження П. Бергера та Т. Лукмана, які спираються на ідеї Шюца для підведення філософського підґрунтя для своєї «соціології знання». Адже, як і зазначав Шюц, для них також «знання соціально розподіляється, і механізм цього розподілу може бути предметом соціологічної дисципліни» [1, с. 32]. Втім, деякі епістемологічні проблеми потребують свого не епістемологічного, але праксеологічного розв'язання. І до таких проблем, на наше переконання належить і соціальне передбачення: воно потребує не нескінченного обчислення шансів різного розвитку подій, але прагматичного, ціннісно визначеного вибору бажаного розвитку подій і практичних кроків по його реалізації, тобто впровадженню в життя. Без такої діяльної підтримки соціальне передбачення перетворюються мало не на «гадання на кавовій густині».

Шюц як основоположник соціальної феноменології розглядає тематичну релевантність не тільки як механізм пізнання, але і як ціннісно-настановче

підґрунтя. Зустріч з новим досвідом вимагає віднесення його до вже знайомого, систематизованого знання, тематизування чогось як проблемного передбачає певні оціночні дії, підлаштування під систему вже наявних цінностей і норм, що в свою чергу як система знання окреслюють контури очікуваних об'єктів. Шюц, до речі, намагався розробити теорію прогалін у пізнанні, які ми заповнюємо по їх контурам з вже відомого.

Другою формою релевантності Шюц називає інтерпретативну. Ця релевантність є, по-перше, відповідністю частини нашого досвіду, яка стосується об'єкту інтерпретації, а, по-друге, деякі характеристики цього об'єкта стають релевантними для розуміння та інтерпретації дійсного сегмента світу [13, с. 264]. Інтерпретативну релевантність, яка з'являється одразу із тематизацією предмета, нав'язує сам предмет, який викликає у нас асоціацію із вже наявним досвідом. Але як тільки перша релевантність ставиться під сумнів, починає діяти внутрішня інтерпретативна релевантність, яка дозволяє співставляти з темою певне знання з мого досвіду. Ситуація, в якій знаходиться людина, що користується системою інтерпретативної релевантності, забезпечує інтерес до головної теми дослідження. В залежності від цього інтересу відбувається розгляд проблемного предмету – або це необхідність мати точну відповідь, від якої залежить твоє життя, або ж це тема твого міркування у вільний від роботи час, який може бути перерваний іншою, більш цікавою темою. Контроль інтерпретацій, які можуть виникнути у будь-якій ситуації, може бути здійсненим до певної міри самою людиною, яка покладатиметься не на нав'язаний предметом/ситуацією пригаданий досвід, а зможе сама проаналізувати, проінтерпретувати заданий предмет, тобто будувати методологію пізнання, що буде пов'язана із предметом, а не наявною ситуацією.

Від себе додамо, що усі інтерпретації, які здійснює людина, мають ціннісне підґрунтя – навіть наукова об'єктивна раціональність базується на цінності науки, тобто передусім на цінності істини. Про останній випадок

ціннісного характеру наукових істин докладно писав свого часу Ю.Габермас [9]. Саме виходячи з цінностей, ми надаємо інтерпретації – саме цінності є основним, хоча і далеко не єдиним смыслом наших інтерпретацій.

Нарешті, третя форма релевантності – мотиваційна, вона визначає, як саме має діяти людина, ґрунтуючись на відповіді, яку вона отримує завдяки інтерпретативній релевантності. Ця форма релевантності найбільш очевидно базується на цінностях. Мотивом є потреба в дії, бажання або ідея чогось. Є два головних мотиви, які описує Шюц – А) «мотив-для» та Б) «мотив-тому-що». Перший мотив проектує, навіщо ми виконуємо певні дії, він явно передує нашій дії ціннісно. Другий мотив пояснює, що було причиною дій, із чого ми виходили – тут ціннісна мотивація, як правило, прихована.

Кожен тип мотиваційної релевантності засновується на висновках тематичної та інтерпретаційної релевантностей, і при цьому сам не розбиває поле сприйняття на тему та горизонт, користуючись вже наявними здобутками системи досвіду. Саме дослідження мотиваційної релевантності вносить чіткість у аналіз проблем співвіднесення індивідуального та соціального, взаємовідношення індивідів, інтерсуб'єктивного пізнання.

Система релевантності кожної людини формується, синтезуючи соціальний та власний досвід. Народжуючись у суспільстві, дитина абсорбує моделі поведінки дорослих, їх реакції та переживання різних ситуацій, а також і наявні ціннісні структури, які концентровано виражають цей накопичений соціальний досвід. Власний досвід формується на основі застосування отриманих соціальних моделей поведінки, їх адаптування та вироблення нових. Досвід людини зумовлений її біографічною ситуацією, яка є неповторною. Вона охоплює задатки до сприйняття самої людини, її наявний досвід, ситуацію, в якій безпосередньо знаходиться людина, оточуюче суспільство. Ці чинники, на нашу думку, надають засвоєним цінностям не лише мотиваційної сили, але й сприяють подальшому розвитку самих систем цінностей, коли індивід надає їм

таких інтерпретацій, які впливають на інтерпретації цих цінностей іншими індивідами – а у кінцевому підсумку призводять до таких змін цінностей, які не може передбачити жоден індивід, хоча саме індивіди у своїй сукупній взаємодії і призводять до цих змін.

На думку Шюца, навіть якщо знати систему релевантностей індивіда, навряд чи можна передбачити стовідсотково його поведінку, хоча певне маніпулювання цією поведінкою є можливим зі сторони зовнішнього подразника – індивіда, групи людей, держави, суспільства. Так само можливим є усвідомлене пізнання окремим індивідом на основі знання про системи релевантностей, якими він сам користується, навколишньої дійсності та самого себе у різних областях значень – різних світах: повсякденному, фантазійному, соціальному, політичному, світі гри та інших.

Підкреслимо ще раз, що три форми релевантності, які ми розглянули за Шюцем, становлять собою єдину систему релевантності, яка активізує всі ці три типи одночасно. Виокремивши ці три форми, ми не можемо їх розглядати окремо, хоча вони мають різні характеристики, але діють усі разом. Як тематична, так і інтерпретативна, так і мотиваційна релевантність кожна зокрема може викликати зміни у інших двох формах релевантності. Змінивши тему дослідження, я шукаю нові інтерпретації, та у мене можуть з'явитися нові мотиви по її дослідженню. Так само як нові мотиви впливають на інтерес до певної теми, або її заміни іншою, зміна інтерпретацій веде до зміни мотивів та головного предмету дослідження.

Отже, всі три типи релевантності виступають трьома аспектами одного явища, яке є структурою системи пізнання нашої свідомості [13, с. 248]. Система релевантності не тільки користується наявним у людини запасом знання, але і самі структури релевантності є елементами цього запасу знання. Тобто вони можуть бути виведені у якості теми для дослідження.

Вирізнивши світ повсякденної реальності як вихідний, базовий, універсальний, спільний для всіх людей, у якому індивід має вирішувати практичні проблеми, спілкуватися з іншими, напружувати свідомість найбільше, Шюц пропонує означити і інші реальності, в яких перебуває наша свідомість. Кінцевими областями значень є світ релігійного досвіду, світ гри, фантазії, уяви, світ мистецтва, світ науки, світ божевільного та безліч інших світів. Свідомість людини активізує різні духовно-пізнавальні здатності з різною інтенсивністю в залежності від умов того світу, в якому концентрується увага у певний момент часу. А. Шюц окреслює декілька фундаментальних ознак кінцевої області значень [12, с. 426]. Серед них, по-перше, специфічний когнітивний стиль, що відрізняється від стилю повсякденної реальності; по-друге, переживання, які виникають у конкретній кінцевій області значень, не суперечать одне одному, створюючи однорідний горизонт цього світу; по-третє, кожна з областей значень може отримати специфічні риси реальності; кінцеві області значень мають межі, які встановлюють бар'єр між значеннями які належать до цієї реальності, та зумовлюють обмеженість областей значень, їх кінцевість та роблять перехід між ними стрибкоподібним. Кожна кінцева область значень характеризується власним когнітивним стилем, специфічне епохе, переживання власного Я, часову перспективу та специфічну форму соціальності.

Передбачення у сфері вищої освіти загалом і передбачення її якості зокрема якнайкраще відповідає, на перший погляд, характеристикам «кінцевої області значень». Адже, базуючись на повсякденній свідомості людини, воно явно вирізняється від того, що людина бачить зазвичай довкола себе. Однак, на нашу думку, це така кінцева область значень, яка набуває свої соціальної значущості лише за умови, що вона стає спільною (при усіх припустимих відмінностях у інтерпретації) для доволі значної частини суспільства, в усякому

разі – характерною для життєвіту певної комунікативної спільноти (університетської), яка поділяє спільні цінності (академічні).

Важливо усвідомлювати взаємопов'язаність систем індивідуальної та соціальної релевантності, остання, завдяки механізму, зокрема, соціальної пам'яті, виступає по відношенню до окремого індивіда як об'єктивна, апріорно задана. Вибір бажаного здійснюється індивідом у якості вибору із заданого, перед-даного, в рамках соціальної системи релевантності. А це і є один із чинників, що, на думку Шюца, ускладнює отримання, інтеріоризацію людиною якісно нового досвіду, що здійснює ефект зрушення, модифікації узвичаєних схем інтерпретації, а, на науковому рівні, до зміни парадигм, наукових картин світу. У цьому контексті влучним є зауваження Плінія Старшого: «як багато справ вважалися неможливими, поки їх не здійснювали».

Однак, далеко не усякий якісно новий досвід призводить до продуктивних модифікацій узвичаєних схем інтерпретації. Нерідко він призводить лише до руйнування існуючих схем, а останні десятиліття – все більше до створення віртуальної реальності, яка підчас підміняє собою реальність базового життєвого світу людини з її системами релевантностей, пропонуючи натомість псевдо-системи релевантностей, тобто системи смислових зв'язків, які не лише не мають співвіднесення з реальною поведінкою людей, але й перешкоджають такій поведінці. Таким чином, у даній статті нами було проаналізовано соціально-феноменологічний підхід як такий, що визначення умов можливості пізнання майбутнього розглядає під кутом зору рамок релевантності соціального досвіду. Тобто, академічні цінності мають виростати з повсякденного досвіду учасників університетської спільноти – лише у такому разі вони здобувають шанси на втілення у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Бергер П. Социальное конструирование реальности : Трактат по социологии знания / Питер Бергер, Томас Лукман ; [пер. с англ. Е. Д. Руткевич ; Вступление Е. Д. Руткевич]. – М. : Медиум, 1995. – 324 с.

2. Бердяев Н.А. Царство духа и царство кесаря /Н.А.Бердяев. – М.: Республика, 1995. – 383с.
3. Бойченко М. І. Системний підхід у соціальному пізнанні: ціннісний і функціональний аспекти. Монографія /М.І.Бойченко. – К.: Видавництво «Промінь», 2011. – 320 с.
4. Вебер М. Хозяйственная этика мировых религий / М. Вебер ; [пер. с нем.] // Вебер М. Избранное. Образ общества. – М. : Юрист, 1994. – С. 43-77.
5. Гайденок П.П. Научная рациональность и философский разум /П.П.Гайденок. – М.: Прогресс-Традиция, 2003. – 528 с.
6. Джемс В. Прагматизм / В. Джемс; [пер. з англ.]. – К.: Україна, 1995. – 281с.
7. Молчанов В. И. Различение и опыт: феноменология неагрессивного сознания /В.И.Молчанов. – М.: Модест Колеров и «Три квадрата»,2004. – 328 с.
8. Пирс Ч. С. Начала прагматизма / Ч.С.Пирс ; [пер. с англ., предисл. В. В. Кирющенко, М. В. Колопотина]. – СПб.: Лаборатория Метафизических Исследований философского факультета СПбГУ; Алетейя, 2000. – 318 с.
9. Хабермас Ю. Техника и наука как «идеология». Сборник статей. / Ю. Хабермас ; [пер. с нем. М.Л. Хорькова под ред. О.В. Кильдюшова]. — М.: Праксис, 2007. – 208 с.
10. Шелер М. Проблемы социологии знания / М.Шеллер ; [Пер. с нем., коммент., послесл. А.Н. Малинкина]. – М.: Институт общегуманитарных исследований, 2011. – 320 с.
11. Шюц А. Методология социальных наук / А. Шюц ; [пер. с англ.] // Шюц А. Избранное: Мир, светящийся смыслом. – М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004. – С. 7-151.
12. Шюц А. Проблемы природы социальной реальности / А. Шюц ; [пер. с англ.] // Шюц А. Избранное: Мир, светящийся смыслом. – М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004. – С. 401-533.
13. Шюц А. Размышление о проблеме релевантности / А. Шюц ; [пер. с англ.] // Шюц А. Избранное: Мир, светящийся смыслом. – М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004. – С. 235-400.
14. Joas H. Die Entstehung der Werte / Н. Joas. – Frankfurt am Mein: Suhrkamp, 1999. – 321 S.

Ценностные структуры как основание социального познания и определения качества высшего образования

Романенко О.Я.

Основанием осуществления социального познания вообще и социального предвидения в частности, выступают ценности. Ценности являются составляющими структур социальной релевантности, в частности составляющими ценностных структур, характерных для различных социальных образований. Предсказания процессов в сфере высшего образования и его качества должно базироваться на изучении ценностей университетского сообщества. Феноменологическая социология предлагает тщательно разработанную концепцию структур социальной релевантности. Шюц рассматривает теорию системы релевантности как часть теории избирательного активности ума. Он различает тематическую, интерпретативную и мотивационную релевантности, каждая из которых, как мы доказываем, имеет ценностное значение. Социальное предвидение требует своего не эпистемологического, но праксеологического решения. Выбор желаемого осуществляется индивидом в качестве выбора из заданного, пред-данного, в рамках социальной системы релевантности. Предсказания в сфере высшего образования в целом и предсказания ее качества в частности лучше соответствует характеристикам «конечной области значений» Шюца. Академические

ценности должны вырастать из повседневного опыта участников университетского сообщества – только в таком случае они получают шансы на воплощение в будущем.

Ключевые слова: ценности, релевантность, структуры релевантности, университетское сообщество, академические ценности.

Value structure as the basis of social cognition and determining of the quality of higher education

Romanenko O.Y.

Values serve as the grounds for implementation of social cognition in general and social foresight in particular. Values are composite structures of social relevance, including elements of value structures as a characteristic of different social formations. Foresight processes about higher education and its quality should be based on a study of the university community values. Phenomenological sociology offers a carefully designed concept of the structures of social relevance. Schütz considers relevant systems theory as theory of selective activity of the mind. He distinguishes thematic, interpretative and motivational relevance, each of which, as we prove, has a valuable meaning. Social prediction needs to have not epistemological, but praxeological solution. For selection of the desired the individual made a choice within a given, pre-given social system of relevance. The anticipation of higher education in general and foresight of its quality including may receive the best interpretation with the characteristics of Schütz's "ultimate field values". Academic values should grow from everyday experience of the members of the university community – only in this case it get chances for implementation in the future.

Key words: value, relevance, relevance structures, universities, academic values.

Values serve as the grounds for implementation of social cognition in general and social foresight in particular. Values are composite structures of social relevance, including elements of value structures as a characteristic of different social formations. Foresight processes about higher education and its quality should be based on a study of the university community values. Phenomenological sociology offers a carefully designed concept of the structures of social relevance. Schütz considers relevant systems theory as theory of selective activity of the mind. He distinguishes thematic, interpretative and motivational relevance, each of which, as we prove, has a valuable meaning. Social prediction needs to have not epistemological, but praxeological solution. For selection of the desired the individual made a choice within a given, pre-given social system of relevance. The anticipation of higher education in general and foresight of its quality including may receive the best interpretation with the characteristics of Schütz's "ultimate field values". Academic values should grow from everyday experience of the members of the university community – only in this case it get chances for implementation in the future.

In line of phenomenological tradition, namely its socially oriented branch – the so-called phenomenological sociology – there are worked out the concept of structures of social relevance and, which is now important to us, the idea of reliance personality in its judgments on the meaning structures of relevant social communities, not individuals or society as a whole. There are the works by Alfred Schütz, Peter Berger, Thomas Luckmann and some other authors. At the same time, they are almost completely missing values perspective. Semantic structures are considered by them in two directions: the presence in social interaction the pure phenomena as essential invariants and casualty combination of these phenomena in structures of life world. Relevance is just presented the compromise between these two extremes necessity and chance – and it is not the relative

randomness of certain semantic entities that is relative in terms of relevance regarding to sustainable forms of interaction. But since this interaction itself appears as a derivative even by these relevant structures of meaning because their non-randomness in terms of relevance is quite conditional and required mainly in comparison with other relevant – in terms of the required differences from them. However, the identification of stable social structures relevant (even in their semantic terms) in the social experience is already half the battle in clarifying the value structures of relevance.

Based on daily consciousness the characteristics of "finite range of values" are clearly distinguished from what people usually see around them. However, in our opinion, this is the ultimate range of values that takes its social significance only if it becomes common (at all permissible differences in interpretation) for quite a large part of society, at least – typical life world of a communicative community (university) that shares common (academic) values.

It is important to realize the interconnectedness of individual and social relevance, the latter due to the mechanism, including social memory stands in relation to the individual as an objective, a priori given. Select the desired individual made a choice as a given, pre-given, within the social system of relevance. And this is one of the factors that, according Schütz, makes difficult to person to obtain, internalization of quite new experience that has the effect of changes, modifications of the generally accepted interpretation schemes, but on a scientific level, to change of the paradigms, scientific world.

Not every new experience leads to productive modifications of conventional circuits interpretation. Often it only leads to the destruction of existing schemes and the last decade – more to create a virtual reality which replaces a reality of the basic human living world with its relevant systems, offering instead a pseudo-relevant system, that is the system of semantic relationships that are not correlate with the actual behavior of people, but also prevent such behavior.